

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
AL CARRER DE LA CIUTAT, 2-3.
CIUTAT VELLA, BARCELONA.
(CODI MHCB: 105/08)

Dates de la intervenció:
15 al 22 de setembre de 2008

Arqueòleg Director de la intervenció:

JOAN PIERA I SANCERNI

Gestió de la intervenció:

ATICS SL

Mataró, octubre de 2008

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA	4
2. INTRODUCCIÓ	5
3. MARC GEOGRÀFIC I GEOFÍSIC.....	6
Situació del jaciment.....	6
Context geològic	6
Context geogràfic.....	7
4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I INTERVENCIONS ANTERIORS.....	11
Antecedents històrics.....	11
Intervencions anteriors	12
5. METODOLOGIA	17
6.DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS.....	18
7.CONCLUSIONS.....	19
8. BIBLIOGRAFIA	22
9.DOCUMENTACIÓ GRÀFICA	24
9.1.DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA	24
9.2.DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	28

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Carrer de la Ciutat,2-3.
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ICC)	X: 431334 Y:4581754 Z: 13'78 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	15 al 22 de setembre de 2008.
PROMOTOR	Foment de Ciutat Vella
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Joan Piera i Sancerni

2. INTRODUCCIÓ

Arran de la realització de les obres per la col·locació de la xarxa de fibra òptica entre els edificis situats al número 2 i 3 del carrer de la Ciutat, de Barcelona, s'efectuà una actuació que es contemplava en el marc d'una Intervenció Arqueològica Preventiva justificada en funció de l'interès arqueològic i de l'alt valor històric de la zona, d'acord amb el que estableix la normativa municipal i la legislació vigent.

El present projecte preveia una actuació de seguiment i control arqueològic de tots els treballs d'excavació, motivats per a la instal·lació dels nous serveis previstos que afectin el subsòl i la remodelació del paviment actual. Així, en el cas que durant el procés d'obertura i excavació dels àmbits afectats es documentessin nivells o estructures arqueològiques es procediria a la seva documentació i excavació.

Donat l'interès arqueològic i històric de la zona¹, es van iniciar les tasques de seguiment arqueològic dels rebaixos el passat 15 de setembre de 2008 i va finalitzar al dia següent, el 16 de setembre. La intervenció va donar resultats negatius, ja que es varen documentar un tub contemporània de conducció d'aigua. Aquest fet va determinar que la rasa de fibra òptica no es baixés fins a la cota que estava previst i es col·loquessin els tubs per sobre de la canalització d'aigua.

Els treballs de control i documentació s'han efectuat sota la direcció de l'arqueòleg Joan Piera i Sancerni (ATICS, SL).

---

¹ El 2006 es varen efectuar una sèrie d'excavacions puntuals a la finca del carrer ciutat, 3 a càrrec de Mikel Soberón i després Iñaki Moreno en la mateixa edifici va dur a terme l'excavació l'any 2007.

3. MARC GEOGRÀFIC I GEOFÍSIC

Situació de la intervenció

La intervenció es troba dins de l'entramat urbanístic de la ciutat de Barcelona, concretament el que s'anomena barri gòtic, el qual està delimitat pels actuals carrers de Fontanella al nord, la Rambla a l'oest, la Via Laietana a l'est i el mar al sud.

Context geològic

L'estructura geològica del Pla de Barcelona presenta per un costat els materials paleozoics que defineixen la serra de Collserola. Aquesta està formada per pissarres les quals s'assenten damunt d'un basament granític que aflora en algunes zones d'Horta i del Guinardó i que domina a la serra de Marina. Al costat del Vallès, cap a Montcada i Olorda, la serralada presenta formacions de calcàries devòniques que són objecte d'explotació per empreses cimenteres.

Els materials del Secundari venen definits per les calisses dolmòtiques, gresos i argiles vermelles que trobem als turons de la zona nord-est del Pla. En el Terciari, predominen les formacions miocèniques i pliocèniques que es van sedimentar amb la transgressió marina del terciari superior, es tracta de la intercalació de margues blaves i gresos vermell-gris². A la part baixa del Pla trobem una sèrie d'elevacions amb una orientació nordest-sudoest produïdes a partir del plegament de les formacions pliomicocèniques a conseqüència de la falla que va afectar a la costa (*Mons Taber*, Puig de les Falzies...). Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual s'han diferenciat dues unitats³:

la plataforma superior: s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. En el substrat presenta argiles i sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris molt potents, graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

La plataforma baixa va del graó o talús erosiu de 20/30m de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

---

² PALET 1994, p.46-47

³ SOLÉ 1963

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells son de baix a dalt⁴:

- Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.
- Llims groguencs d'origen eòlic, loess, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.
- Torturà, aquestes crostes calcàries s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i coal·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

Context geogràfic.

El jaciment s'ubica dins del Pla de Barcelona, una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs respectivament van a sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, horst compost per granits i esquistos, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó d'en Manyoses (210m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la història. És el cas del Collserola, entre el Tibidabo i el turó de Santa Maria; el Portell de Valldaura a la capçalera d'aquesta vall; el Forat

---

⁴ SOLÉ 1963, p.29-31

del Vent i el coll de la Ventosa prop del turó Blau; i el coll de Vallvidrera a la capçalera de la riera Blanca⁵.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des de Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173m) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana: la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos.

Arran d'aquest esglaó s'ha dividit la plana en dos sectors:

- Plana alta: va des de la Serralada fins aquest esglaó, la qual es caracteritza per una cota de 20m s.n.m. i amb una pendent del 4%. Aquesta està formada per el sòcol paleozoic damunt del qual, l'acció de les distintes rieres, han aportat materials detrítics diversos.
- Plana baixa: aquesta s'estén des de l'esglaó fins a la costa i presenta un escassíssim pendent (0,35%). La seva formació és de caràcter al·luvial, materials aportats per les rieres, les corrents marines i sobretot per l'acció dels rius Besòs i Llobregat, amb la formació de les seves planes deltaïques. En aquesta zona es formarien els estanys i aiguamolls tan típics de la costa mediterrània que, a mida que la línia de costa avancés, anirien desapareixent.

L'acció antròpica també hauria contribuït amb la dessecació d'aquests elements. Alguns d'aquests estanys han estat documentats en èpoques més recents dins de la història, com són els casos de la Llavineria a la zona de Sant Martí, el de Banyols als passeigs de Sant Joan i Lluís Companys, l'estany del Port o el del Cagalell que es situa per la zona de Sant Pau.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè⁶. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. El constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al rebliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

---

⁵ PALET 1994

⁶ PALET 1994, SOLÉ 1963, AA.VV. 1984

Pel que fa a la xarxa hidrogràfica d'aquesta zona podem assenyalar que respon a les típiques característiques d'una xarxa mediterrània. Per un costat tenim els dos rius que delimiten el Pla: el Besòs i el Llobregat. Aquests són rius de caràcter extralocal, ja que un neix a la zona del Prepirineu (el Llobregat) i l'altre a la serralada Prelitoral, no obstant tots dos desemboquen a la costa barcelonina després de travessar les serralades litorals. La seva principal característica és que el seu règim fluvial és irregular, amb fortes avingudes, depenent en gran mesura de les condicions climàtiques⁷. Aquest tret és també el que defineix l'altre element de la xarxa hidrogràfica: les rieres. Aquestes són de caràcter torrencial, neixen al costat marítim de la Serralada Litoral i davallen pel pla lleugerament inclinat. Els seus cursos erosionen el substrat geològic del pla formant torrenteres i contribuint a la creació d'un paisatge ple d'ondulacions i valls. Amb les seves crescudes aquests torrents arrastren tot tipus de materials detrítics.

En funció de la seva orientació s'han dividit en tres sectors:

- Sector central: el qual recollia les aigües del vessant del Tibidabo i conformaven la riera de Vallcarca i la riera de Sant Joan que baixaven per la zona de Gràcia i per l'actual passeig de Sant Joan; la riera de Sant Gervasi i Sant Miquel que baixaven per l'actual Passeig de Gràcia entrava a ciutat pel Portal de l'Àngel, plaça del Pi i desembocava al mar pel carrer dels Còdols i posteriorment sembla ser que es va desviar per fora de la tercera muralla i aniria a desembocar al Cagalell per evitar les riuades; per Vallvidrera baixarien els torrents que més endavant configuraven la riera de Magòria o de Mogoria, que desembocava al Cagalell i que sembla que el seu curs coincidiria amb l'actual traçat que dibuixa el paral·lel; en aquesta zona també hi trobem la riera de Valldonzella que neix a la zona de Sarrià; cap l'est trobem els torrents de la Guineu, el del Pecat, el d'en Mariner i el Bogatell que desembocarien directament a la mar.
- Sector sudoest: són els torrents que porten les aigües cap la zona sud-oest de Montjuïc del qual destaquen dos torrents: Torrent Gornal, que neix a la zona de Sant Pere Màrtir, i desemboca a la mar ja dins de l'Hospitalet de Llobregat; i la riera Blanca que neix de la unió de diversos torrents i rieres procedents del Mont d'Òssa, fa de límit entre aquest municipi i Barcelona.

---

⁷ PALET 1994

- Sector nord: el componen els torrents que desemboquen al Besòs, que han contribuït en la creació del delta d'aquests riu, i la riera d'Horta que comparteix desembocadura amb el Besòs.

Totes aquestes rieres han estat objecte d'adequacions, desviaments, canalitzacions, etc..., per tal de millorar i ampliar l'espai urbà al llarg de la història. S'observa que, a la zona del jaciment, l'antic traçat de les rieres de Bargalló, Valldonzella i Magòria confluirien al sector de Sant Pau del Camp, cap a l'antic estany del Cagalell que s'ubica cap la zona nord del carrer Nou de la Rambla⁸, Alhora, de Montjuïc baixaven els torrents de la Font del Gat i dels Tarongers que desguassaven al Cagalell Vell. És possible que aquest darrer formés un con de dejecció a Sant Pau del Camp, amb l'eix cap a l'est i limitat a migjorn pel solc del carrer de les Tàpies⁹.

Les diverses muralles van anar fent de dic per aquestes rieres. No obstant, en època de Pere III, al segle XIV, es van desviar les aigües de la riera de Magòria molt abans d'entrar a ciutat, ja que els aiguats envaïen el carrer Hospital i penetraven a ciutat pel tram dels carrers que es coneixen com a Riera Alta i Riera Baixa. Ja en el segle XVIII, aquesta riera es va desviar cap el sector del Port, al sud de Montjuïc¹⁰. Aquesta acció es repetirà en diversos sectors de la ciutat, amb altres canalitzacions i desviaments.

El sector on està situada la intervenció està en un territori ple d'ondulacions produïdes per uns llits sobre elevats pels quals corrien les aigües dels torrents i limitats pels seus dics naturals, els quals creixen amb l'aportació dels sediments detrítics. Durant l'època prehistòrica i possiblement durant la formació de Barcino, aquesta zona encara presentava aquest aspecte: zona d'abundants aquífers i estanys. Els assentaments es situarien entre els interfluvis deprimits que es formen entre una riera i l'altra. De fet la documentació escrita del segle XII ja parlen de l'estany del Cagalell. Aquí anirien a morir les diverses rieres que solcaven aquest sector.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè, on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

---

⁸ RIBA 1993, p.171

⁹ RIBA 1993, p.172

¹⁰ PALET 1994

4. ANTECEDENTS HISTÒRICS I INTERVENCIONS ANTERIORS

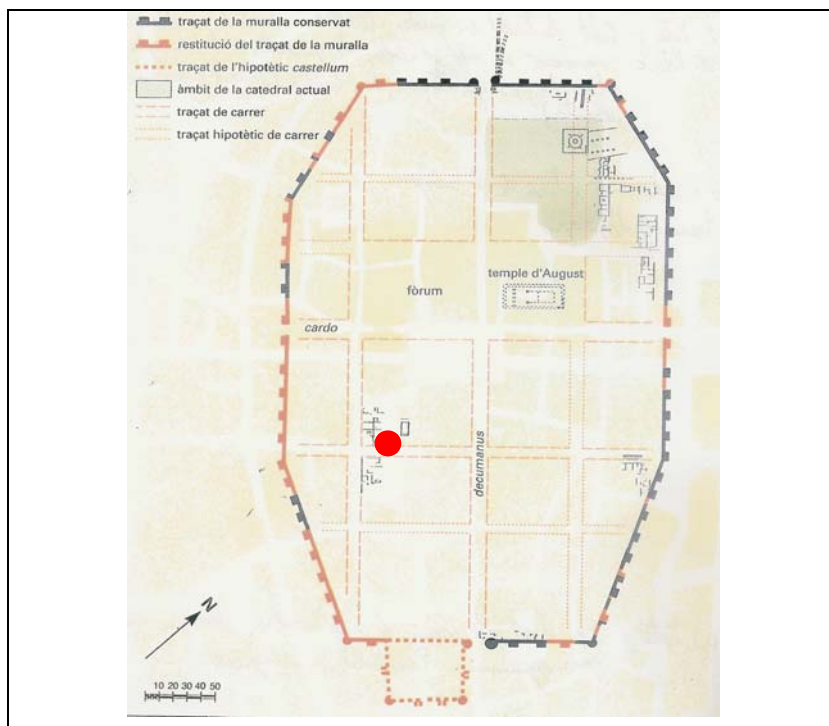
Antecedents històrics

L'actual trama urbana de la ciutat, on s'emplaça l'àmbit d'actuació, constitueix una fossilització de l'evolució urbanística que ha experimentat aquest sector de la ciutat, des de la tardoantiguitat fins a l'actualitat.

La colònia *Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* fou fundada pocs anys abans de la nostra era, aprofitant un petit turó esmentat en època medieval que s'enlairava una desena de metres de la plana quaternària: el *Mont Tàber*. El seu punt més alt fou ocupat pel temple i les construccions del fòrum cívic.

El *vallum*, és a dir, els límits físics de la ciutat que delimitaven el nucli urbà, es va haver d'adaptar a la forma més o menys ovalada del turó i de les rieres que el vorejaven. Malgrat això, no podem parlar d'una forma irregular, sinó d'un octàgon allargat, derivat de la planta rectangular dels campaments militars romans, però amb els angles retallats.

Aquest polígon pràcticament regular es veu modificat en el seu costat de mar per la presència d'un cos quadrangular o *castellum* d'ús indeterminat que hom data al voltant del s. IV.

Planta de la colònia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino i ubicació de la intervenció 105/08. Font: VVAA (1994): *Història de Barcelona. Vol I, La ciutat antiga*. Ajuntament de Barcelona- Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

Si la muralla, i per tant els límits del solar que ocupà la ciutat, ens són ben coneguts, no passa el mateix amb l'estructura interna de la ciutat. Tan sols la situació de les portes garanteix el recorregut del *cardo* i el *decumanus*, perfectament conservats a través de la trama medieval.

El *decumanus maximus* aniria des de la Plaça Nova pels carrers del Bisbe, de la Ciutat i part del de Regomir; el *cardo maximo*, des de la porta del Call, pels carrers del Call, Llibreteria i baixada de la Presó, fins a la Plaça de l'Àngel. Al mateix temps s'assenyala com a *decumani minore* el carrer de Sant Domènec del Call i Gegants. Com a *cardine minore* la baixada de Santa Clara i el carrer de la Pietat.

Sembla que existeix una jerarquització de certs carrers de la ciutat. Els que enllaçaven les portes, els dos eixos centrals de la ciutat, sens dubte havien de ser més amples en relació a l'amplada de les portes, és a dir, d'uns 9m o 10m. aproximadament. Conseqüentment un *cardo minor* de 9,5 m. d'amplada com el constatat sota la baixada de Santa Clara i la Plaça del Rei, tindria una amplada semblant a la dels eixos principals. S'explica pel fet que l'esmentat *cardo minor* i el *cardo maximo* delimitaven un espai en el qual quedava inclòs el temple. El *forum* ocupà l'espai de dues illes de 50m x 50m. a les quals afegiríem l'amplada dels vials corresponents, entre els 9m i els 10m cadascun.

El solar del fòrum, d'uns 120m x 70m, tingué, en un costat, un temple de grans dimensions, d'uns 25m x 17m, que dataríem dels últims anys del s. I a.n.e, en el moment de planificació de la ciutat.

La xarxa viària, formada per carrers perpendiculars i paral·lels, respectivament, al *cardo* i al *decumanus*, defineix una estructura ortogonal, d'*insulae* quasi quadrades d'uns 50m de costat.

Dins aquests amplis solars d'uns 2000m² de superfície s'alçaven els diferents edificis de caràcter públic i privat, deixant al mig un espai lliure reservat a la gran plaça pública, el fòrum, la superfície del qual equivaldria a la de dues *insulae*.

La rasa realitzada oferia, per la seva situació, la possibilitat de preservar al seu subsòl restes d'aquest traçat d'època romana, concretament vestigis del *decumanus maximus* de la ciutat.

Intervencions anteriors

Els darrers anys s'han realitzat nombroses actuacions arqueològiques en aquest sector de la ciutat. Entre aquestes cal fer menció especial a les intervencions arqueològiques de l'entorn immediat a l'indret:

A la **Plaça de Sant Miquel** s'han dut a terme nombroses intervencions:

Als anys seixanta es projecta una nova urbanització de la plaça de Sant Miquel, juntament amb la construcció d'un nou edifici d'oficines per ampliar l'edifici vell de l'Ajuntament, situat entre els carrers Font de Sant Miquel, Templers i Gegants. Les obres relacionades van suposar l'enderroc de les dues illes de cases ubicades en aquest indret i l'excavació arqueològica, en extensió, de la zona que havia d'ocupar el nou edifici. La intervenció, de la qual se'n va fer càrrec J. de C. Serra Ràfols, amb la col·laboració de Magí Travesset, va posar al descobert una àrea residencial d'època romana composta per dues domus separades per un petit carrer central, a més d'altres restes d'època medieval i moderna.

Pocs anys després, entre el 1968 i 1975, el Museu d'Història de la Ciutat i l'Institut d'Estudis Ligurs van dur a terme l'excavació de l'àrea nord occidental de l'actual plaça de Sant Miquel, entre l'antic carrer d'en Mico, Pas de l'Ensenyança i Font de Sant Miquel. L'objectiu principal era establir una seqüència cronològica de les diferents fases constructives de la ciutat i estudiar-ne els edificis més emblemàtics. Durant les diferents campanyes d'excavació es van descobrir les restes, força malmeses, d'un conjunt termal del qual ja es coneixia un dels mosaics, el localitzat sota de l'enderrocada església de Sant Miquel. A l'edifici termal es van constatar dues fases constructives, la fundacional que no es va poder datar en precisió i una segona fase, potser del segle IV d.n.e.

A final dels anys vuitanta, es va reprendre l'activitat arqueològica en motiu d'un projecte arquitectònic a través del qual es pretenia construir un aparcament soterrani a la banda sud-est de la plaça. Per dur a terme l'obra calia fer un estudi arqueològic del subsòl, tant de les zones excavades amb anterioritat com dels sectors que es mantenien intactes, per tal d'avaluar l'estat de conservació en què es mantenien les restes ja descobertes i documentar els nous vestigis.

Es van posar al descobert les restes del conjunt termal localitzat els anys 1968-75 i es va obrir en extensió una àrea de 450m² en el sector sud-est de la plaça, on van aparèixer noves restes d'una domus urbana datada del segle I d.n.e. i en força bon estat de conservació, que s'integrava plenament dins la trama urbana de la ciutat d'època romana. L'arc cronològic de la casa abastaria des del moment fundacional de la colònia fins a final del segle II d.n.e. o començament del segle següent. Aquesta intervenció, dirigida conjuntament per Maria Raya i Beatriu Miró¹¹, també va permetre de documentar les fonamentacions de les cases modernes i traces

---

¹¹ RAYA i MIRÓ 1991

inconnexes d'estructures d'època medieval. Davant de la rellevància històrica dels vestigis descoberts es va desestimar el projecte de construcció d'aparcament soterrani i es van cobrir de nou les estructures per tal de protegir-les.

L'any 1982 es va fer una petita intervenció preventiva al **Palau Centelles**, situat en l'angle que forma l'encreuament del carrer Gegants amb Baixada de Sant Miquel, en motiu de les obres de rehabilitació de l'edifici. La intervenció la van dirigir M. Recasens i N. Tarradell i va consistir en l'excavació d'una cala situada al subsòl de l'antiga cotxera. Els resultats van permetre de documentar part d'una estança corresponent a una domus d'època romana que es va poder datar dels segles I-II d.n.e. Coronant i retallant les estructures romanes es van localitzar alguns vestigis poc rellevants d'època medieval i restes constructives corresponents al període de fundació del palau, datat del segle XVI.

L'any 1998, l'arqueòleg J.M.Vila¹², va realitzar un seguit de sondeigs al davant de la façana principal de l'anomenat **edifici novíssim** de l'Ajuntament de Barcelona, situat a la banda est de la plaça. Amb la intervenció es pretenia conèixer l'estratigrafia de l'indret i constatar el grau de conservació de les estructures antigues d'aquest sector de la plaça, fins al moment inèdit. Els resultats, tot i ser puntuals, van ser força positius i van permetre establir algunes línies generals sobre l'evolució històrica des d'època romana fins a l'actualitat. Es van identificar alguns murs i paviments d'opus signinum associats a la domus localitzada al centre de la plaça i altres murs interpretats com a reformes internes de la casa, la qual hauria perdurat fins almenys el segle IV d.n.e. Pel que fa a l'època medieval i moderna es van descobrir molt pocs indicis la qual cosa dificulta el coneixement històric d'aquest sector.

El 1995 J. Huertas¹³ va dur a terme una intervenció dins l'**edifici de l'Ajuntament de Barcelona**, al cantó del carrer de la ciutat, on va documentar estratigrafia datable al segle V, una sitja i un mur anterior a aquesta cronologia obrat amb pedres sense escairar, fragments d'opus signinum i un gran carreu amb restes d'encoixinat.

El 1996 J. Auladell¹⁴ porta a terme una excavació dins l'edifici davant del carrer Font de Sant Miquel on documenta vàries fases cronològico-constructives:

- La primera, de la qual es conserva la cantonada d'un edifici monumental amb la factible existència d'una xarxa prèvia de clavegueram.

---

¹² VILA 1998

¹³ HUERTAS 1995

¹⁴ ALADELL 1996

- Una segona fase, entre finals del s. I i mitjans del s. II, quan s'instal·la una nova claveguera principal a l'eix principal del carrer, amb pendent nord-sud, que funciona amb un seguit de clavegueres secundàries.
- La tercera fase, de mitjans s. III, quan sorgeix la primera ocupació de l'espai públic amb la construcció de pòrtics vinculats als edificis de la façana de llevant.

Noves remodelacions des de finals del s. III, indiquen el cegament del carrer, l'abandonament com a tal i l'absorció de l'espai per part dels edificis de façana. S'inutilitza la major part del clavegueram secundari.

Entre mitjans del segles V i VI es documenta una fase de reaprofitament d'estructures seguit de l'abandonament i enderroc de la fàcies romana, suposant la colmatació de la claveguera principal.

Finalment J. Huertas¹⁵ torna a documentar el 1999 dins l'edifici de l'Ajuntament una estrat d'argiles amb fragments d'*opus signinum* i dues fonamentacions datades dels segles IV-V d.n.e.

E. Albiol¹⁶ va realitzar una intervenció al **carrer Font de Sant Miquel** el 1997, on va documentar un conjunt murari datat d'època baix imperial, probablement al voltant del s. V d.n.e i una sèrie d'estrats d'abandó com a zona residencial al llarg dels segles VI i VII.

Al **carrer de la Ciutat número 3**, M. Soberón¹⁷ va fer una rasa de sondatge, durant l'any 2006, on es va localitzar un mur. A més, el resultat positiu d'aquesta rasa va permetre la realització d'una excavació en extensió per tota la banda sud de l'immoble l'any següent.

El 2007, I. Moreno¹⁸ va dirigir una excavació a la finca de Ciutat, 3. Aquesta intervenció va permetre documentar diferents fases constructives sobre l'urbanisme antic i modern de la ciutat:

Època romana, al canvi d'era, es va documentar una estructura que va ser interpretada com un mur de façana que articulés el *decumanus maximus* i que podria pertànyer a un edifici amb certa entitat de caràcter públic. Aquest mur, amb relació amb el que va localitzar J. Huertas indicaria l'amplada del *decumanus maximus*, que

---

¹⁵ HUERTAS 1999

¹⁶ ALBIOL 1997

¹⁷ SOBERON 2006

¹⁸ MORENO 2007

en aquest cas faria 8'40 m., mesura que no difereix gaire de les mesures suposades pel *cardo* i el *decumanus maximus* en relació a l'amplada de les portes; entre 9 i 10 m.

D'època tardorromana es van registrar estructures i un mur de fonamentació bastit a la primera meitat del segle V d.n.e. Totes aquests elements van ser amortitzats durant la segona meitat del segle V d.n.e.

D'època moderna es va documentar una gran fossa sèptica de la qual només restava l'angle nord-oest i uns murs de l'edifici existent amb anterioritat al bastit el 1838.

Finalment d'època contemporània va aparèixer alguna estructura relacionada amb l'actual edifici i diferents serveis amortitzats en instal·lar-se el clavegueram públic i reformant l'evacuació d'aigües residuals.

5. METODOLOGIA

La intervenció al carrer de la ciutat 2-3 consistia en l'obertura d'una rasa en forma d'"L" que anava del portal del número 2 fins a la finca número 3 a l'altre banda del carrer. Aquests treballs es van iniciar amb la retirada mecànica de paviment, un cop retirada les lloses es va excavar el sediment fins arribar a la cota prevista. Aquestes tasques es van realitzar manualment.

Paral·lelament al procés d'excavació, un arqueòleg va anar controlant el treball a fi de que no s'afectessin cap mena de resta arqueològica i, en el cas que es localitzessin, documentar-les i registrar.

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E. C. Harris i per A. Carandini¹⁹.

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, en dibuixar les plantes parcials on s'acoten tots els nivells físics extrets i en la fotografia de les UE. Per tal d'homogeneïtzar els registres de les diverses intervencions arqueològiques s'utilitza un sistema de base de dades interrelacionades basat en el programa Access de Microsoft, on s'inclou a cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

Les cotes han estat establertes en metres sobre el nivell del mar (m s.n.m.).

---

¹⁹ HARRIS 1991, CARANDINI 1997

6.DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Els treballs d'obertura del sòl es van iniciar amb la retirada de les lloses de pavimentació del carrer (UE 1) davant del l'accés a l'edifici del número 2 del carrer de la ciutat, aquestes tasques es van dur amb martell elèctric. La rasa, d'uns 0,40m d'amplada, anava paral·lela a la línia de façana de l'edifici, uns 2,20m, fins que es va arribar a la cantonada de l'immoble, després la rasa va seguir en direcció est cap a l'accés de la finca número 3 del mateix carrer, aquest tram tenia una llargària de 5,30m.

Un cop extret el paviment i llur preparació (UE 2) es va extreure un nivell de sorres amb restes d'enderroc (UE 4) procedent de la colmatació d'un tub de canalització d'aigües (UE 5).

L'existència d'aquesta rasa (UE 3) de serveis va comprometre l'actuació de les obres de col·locació de fibra òptica. Si el projecte inicial era estendre el tub del nou servei a uns 60cm del nivell de pas al trobar-se amb la canalització d'aigües va fer que els treballs d'excavació s'aturessin a 45 cm de fondària.

Per aquest motiu no es va documentar cap mena d'evidència arqueològica, car que la rasa de serveis de distribució d'aigües va eliminar qualsevol resta.

7.CONCLUSIONS

En la rasa corresponent a la intervenció 105/08 no va aparèixer cap vestigi arqueològic, malgrat trobar-nos dins d'una zona amb alta sensibilitat arqueològica, concretament dins el *decumanus maximus* de la ciutat romana de *Barcino*.

És probable que amb la instal·lació de canalitzacions i xarxes dels serveis municipals, actualment en funcionament, s'haguessin destruït algunes de restes conservades sense deixar-ne cap constància. Concretament l'existència del tub de canalització d'aigües, a 45 cm per sota del paviment actual del carrer, que seguia totalment la traça d'aquest nou servei, va eliminar qualsevol evidència arqueològica.

D'aquestes canalitzacions, se n'han localitzat alguns trams, fets amb maons lligats amb morter de calç, que daten del segle XIX.

8. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: C/ Ciutat, 2-3			UE : 1	
Sector: Rasa 1		Codi MHC: 105/08	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Paviment del carrer actual			
DESCRIPCIÓ :	Superficial format per lloses de pedra de 40 cm. d'amplada, 65 cm. de llargada i uns 10 cm. de gruix. Cota inicial: 13,75 m s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	2	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: C/ Ciutat, 2-3			UE : 2	
Sector: Rasa 1		Codi MHC: 105/08	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Preparació de paviment			
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó de 10 cm. de potencia. Cota inicial: 13,65 m s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	3	Es cobert per	1
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: C/ Ciutat, 2-3			UE : 3	
Sector: Rasa 1		Codi MHC: 105/08	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Rasa de serveis			
DESCRIPCIÓ :	Rasa que apareix a 20 cm. Sota el nivell actual. Cota inicial: 13,55 m s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	4
	Cobreix a		Es cobert per	2
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: C/ Ciutat, 2-3			UE : 4	
Sector: Rasa 1	Codi MHC: 105/08	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Reompliment d'una rasa			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de sorres i runa que reomple la rasa UE 3. Cota inicial: 13,55 m s.n.m. Cota final: 13,30 m s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a	3	Es reblert per	
	Cobreix a	5	Es cobert per	2
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica: C/ Ciutat, 2-3			UE : 5	
Sector: Rasa 1	Codi MHC: 105/08	Cronologia: Segle XX		
DEFINICIÓ :	Canalització d'aigua			
DESCRIPCIÓ :	Tub de ferro. Cota inicial: 13,15 m s.n.m			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	4
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

8. BIBLIOGRAFIA

Albiol, E. (1997): Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Font de Sant Miquel. Ciutat Vella. Barcelona. Memòria inèdita.

Auladell, J. (1996): Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Codi MHCB: 1161. Memòria inèdita.

AA.VV. (1984): Gran Geografia Comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat vol. VIII. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

AA.VV. (1994): Història de Barcelona. Vol I, La ciutat antiga. Ajuntament de Barcelona- Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

AA.VV. (1999): Del romà al romànic. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

Caballé, F. i González, R. (2006): Estudi històrico-arquitectònic de la finca núm. 3 del carrer Ciutat de Barcelona. Veclus, s.l.

Carandini, A. (1997): Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica. Crítica. Barcelona.

Harris, E.C. (1991): Principios de estratigrafía arqueológica. Crítica. Barcelona.

Huertas, J. (1995): Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Codi MHCB: 1033. Memòria inèdita.

Huertas, J. (1999): Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona. Ciutat Vella. Barcelona. Codi MHCB: 59/99. Memòria inèdita.

Moreno, I. (2007): Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la ciutat, 3. Ciutat Vella, Barcelona. Codi MHCB: 082/07. Memòria inèdita.

Riba, O. (1993): Assaig sobre la geomorfologia medieval de la ciutat vella de Barcelona. Dins el III Congrés d'Història de Barcelona. Ponències i Comunicacions: La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història. Balanç historiogràfic d'una dècada. Institut municipal d'Història. Barcelona.

Soberón, M. (2006): Memòria de la intervenció al Carrer Ciutat, 3. Ciutat Vella, Barcelona. Codi MHCB: 021/06. Memòria inèdita.

Solé, L. (1963): Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés. Dins de Miscelánea Barcinonensia. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

Palet, J.M. (1994): Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època íbero-romana i l'altmedieval segles II-I a.C.- S.X-XI d.C. En Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona núm.1. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.

Raya, M. i Miró, B. (1991): Excavació arqueològica a la Plaça de Sant Miquel. Tribuna d'Arqueologia 1989-1990. Barcelona.

Vila, J.M. (1998): Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la plaça de Sant Miquel de Barcelona. Barcelona. Memòria inèdita.

9.DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

9.1.DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Foto núm.1 Carrer ciutat abans de la intervenció

Foto núm.2 Inici dels treballs, aixecament del paviment

Foto núm.3 Treballs al tram paral·lel a l'edifici de l'Ajuntament

Foto núm.4 Treballs al tram central del carrer Ciutat

Foto núm.5 Estat final de la rasa amb tub de canalització d'aigua

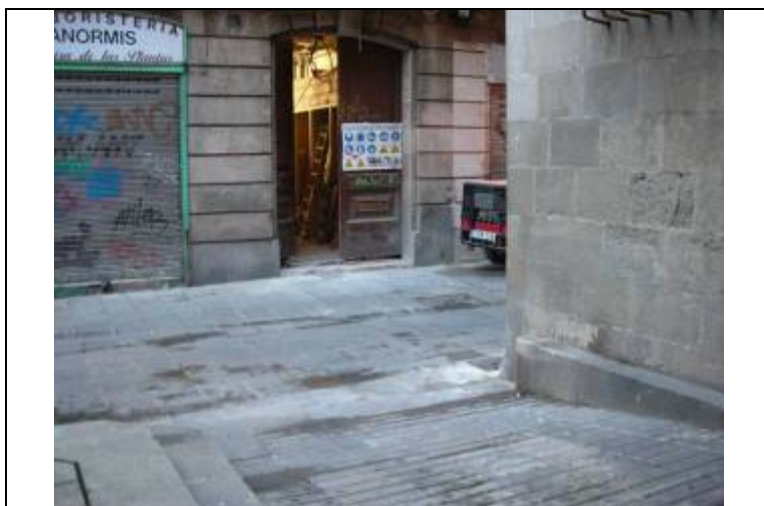
Foto núm.6 Estat final de la rasa al tram central

Foto núm.7 Rasa un cop col·locats els tubs de fibra òptica

Foto núm.8 Rasa al tram central un cop col·locats els tubs de fibra òptica

Foto núm.9 Estat final del carrer un cop acabades les obres

9.2.DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

C. Hercules

z=13'75 m.s.n.m

C. de la Ciutat